

ANALİZ - HAŞDİ ŞABİ VE IRAK DEVLETİNDE MİLİSLEŞME TEHLİKESİ

02.12.2016

02 Aralık 2016 Cuma, 12:55

İSTANBUL (AA) -BİLGAY DUMAN-

Irak Parlamentosu 26 Kasım 2016 tarihinde 208 milletvekilinin katıldığı oylamayla, Irakta DEAŞ'a karşı yürütülen mücadele ve sonrasına ilişkin sürecin en tartışmalı aktörü olarak ortaya çıkan milis gücü Haşdi Şabi'ye yasal statü verilmesini öngören yasa tasarısını onayladı.

Bu yasayla birlikte Haşdi Şabiye hukuki bir meşruiyet kazandırıldı. Haşdi Şabi'nin yasal statüsü ve faaliyet tarzına yönelik düzenlemeler getiren 7 maddelik yasada, söz konusu milis grubun, ordu içinde başbakana bağlı bağımsız bir teşkilat sıfatıyla kendi içerisinde bir komutanlığa ve mekanizmaya sahip olacağı, askeri kanunlara tabi tutulacağı, maaş, rütbe ve terfilerin ordudaki gibi belirleneceği, Haşdi Şabi üyelerinin siyasete giremeyeceği ve siyasi partilerle ilişkisi olmayacağı, son olarak da Haşdi Şabinin teşkilat yapısının üç ay içerisinde şekillendirileceği belirtiliyor.

Böylece Iraktaki en büyük Şii dini merci Ayetullah Ali El-Sistaninin, DEAŞ'ın Haziran 2014te Musulu ele geçirmesi sonrası verdiği fetvayla, Irak güvenlik güçlerine destek vermek amacıyla milis gücü yapılanması olarak kurulan Haşdi Şabi, Irakın resmi güvenlik gücü haline getirildi. Ancak Haşdi Şabiye ilişkin tartışma ve endişeler, kazandırılan hukuki ve resmi statüye rağmen bitmiş değil. Zira Haşdi Şabinin hem mevcut yapısı hem niteliği hem de gelecekteki yapılanmasına ilişkin boşluklar doldurulabilmiş değil.

- Yasada milis gruplarına dair düzenleme yok

Haşdi Şabi oluşumu oldukça karmaşık ve hatları net olmayan bir yapıya sahip. Haşdi Şabi bünyesinde 60a yakın silahlı örgütün üyesi bulunuyor. Milis grubuna bağlı, kayıtlı 140 bin kişilik bir güçten bahsediliyor ve 2017 yılının bütçesinden 122 bin Haşdi Şabi üyesine ödenmek üzere maaş bütçesi ayrıldığı biliniyor. Haşdi Şabinin resmileştirilmesiyle, bu kişilerin tamamı hükümete bağlı kolluk güçleri haline getirildi. Ancak yasa, milis gruplara ilişkin herhangi bir açıklık getirmiyor. Yani milis grupların üyeleri Haşdi Şabi bünyesinde resmi bir kimlik kazanırken, yasada milis grupların statüsü konusunda hiçbir maddenin yer almamış olması dikkat çekici.

Zira Haşdi Şabi dışında milis gruplara bağlı silahlı güçler de var. Bu nedenle silahlı grupların ve sahip oldukları savaşçıların sayısını tam olarak bilmek mümkün değil. Ayrıca farklı gruplar farklı bölgelerde etkinlik gösteriyor. Bu nedenle gruplar arasındaki etkinlik ve sayı orantısı farklılık gösteriyor. Bu karmaşıklığın giderilmesi ve bu gruplar arasındaki çeteleşmenin önüne geçilmesi amacıyla kazandırılan kurumsal kimlik önemli bir adım olsa da, yasada bu milis gruplara

değnilmemiş olması, önümüzdeki dönemde milis güçlerin varlığını koruyup korumayacağını ve nasıl bir pozisyon alınacağını belirsiz bırakıyor.

- Haşdi Şabi devlet aygıtını kullanacak

Her şeyden önce Haşdi Şabinin üzerinde taşıdığı mezhepsel kimlik, meşruiyeti açısından soru işaretlerine yol açıyor. Zira Haşdi Şabi, Iraktaki Şiilerin en üst mercii Ayetullah Ali El-Sistaninin cihat fetvasıyla mobilize olan kesimleri temsil ediyor. Bu nedenle Şii kimliği ve Şiilik vurgusunu Haşdi Şabide açık bir biçimde görmek mümkün. Nitekim Haşdi Şabi üyelerinin DEAŞ'a karşı yaptığı operasyonlarda Şiiliği simgeleyen bayrak, flama, resim, slogan vb. unsurlar açıkça kullanılıyor. Bu da Haşdi Şabinin tüm Irak halkı üzerindeki meşruiyetine gölge düşürüyor. Mevcut durum itibarıyla Haşdi Şabi içerisindeki milis gruplar ile Kürtler ve Sünni Araplar arasında lokal bazı olayların dışında bir çatışma yaşanmazken, yine de taraflar arasındaki gerginliğin geniş çaplı bir çatışmaya dönüşme riski olduğunu görmezden gelmek mümkün değil.

Haşdi Şabi yapısını yasallaştırma çabalarına ve Haşdi Şabinin tüm Irak halkından oluştuğu ve bütün kesimlerden savaşçıları bünyesinde barındırdığı söylemine rağmen, Sünni ve Kürt halkın Haşdi Şabi ve milis gruplardan tedirgin olduğu açıkça gözleniyor. Hatta Şiiler arasında da Haşdi Şabi ve milis gruplara yönelik rahatsızlık söz konusu. Toplumsal ve kitlesel bir tepki ortaya henüz çıkmamış olsa da, Haşdi Şabi içerisinde yer alan bazı grupların ve kişilerin halkı rahatsız edecek davranışlarda bulunduğu ve bu nedenle Şii halkın bile tepki göstermeye başladığı biliniyor. Ayrıca DEAŞ'a karşı mücadelede çok sayıda Şiinin hayatını kaybetmesi nedeniyle bir tepki oluştuğu ve Haşdi Şabi oluşumunun sorgulanmaya başladığı da görülüyor.

Haşdi Şabi içerisindeki bazı grupların hırsızlık, gasp, adam kaçırma, haraç alma gibi eylemlerde bulunması halkı tedirgin ediyor. Özellikle DEAŞ'tan geri alınan bölgelerde tanık olunan ve Irak'ın hassas toplumsal dengelerine zarar veren bu türden ihlaller, uluslararası medya kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin de dikkatini çekiyor. Nitekim başta Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi uluslararası kurum ve kuruluşların yaptıkları araştırmalarda, Haşdi Şabi bünyesinde hareket eden bazı grupların karıştıkları hak ihlalleri ve suçlar kanıtlarıyla ortaya konuldu. Irak devlet yapısına entegre edilen Haşdi Şabinin, milis algısıyla hareket etmeye devam etmesi durumunda, baskıcı uygulamalarını bu defa devlet aygıtını da kullanarak daha güçlü bir biçimde sürdürmesi, hatta bu uygulamaların bir devlet politikası haline gelmesi mümkün görünüyor.

- Merkezi hükümetin meşruiyeti

Haşdi Şabi'ye ilişkin meşruiyet problemi, bir açıdan merkezi hükümet için de geçerli. Haşdi Şabiye yasal statü verilerek bağımlı ve sorumlu bir yapıya kavuşturulsa bile, milis grupların varlığı, Irak hükümetinin meşruiyetini zayıflatıyor. Hükümetin ordu ve polis gibi güvenlik birimlerini güçlendirerek devleti istikrara götüreceği dengeli bir yapı kurmak yerine, düzensiz milis gruplardan oluşan bir yapıyla güvenliği ve düzeni sağlamaya çalışması, devletteki işleyiş ve kurumsallaşmaya zarar verecek nitelikte.

Diğer taraftan Haşdi Şabi yapısı içerisinde, bütünlüklü bir tavırla DEAŞ'la mücadele ediliyor izlenimi verilse bile, savaş alanında her grubun kendi bayrağıyla ve kendi liderlerinin direktifiyle hareket ettiği gözleniyor. Irak hükümetinin, bünyesinde 60a yakın grubun üyelerinin yer aldığı bu yapıyı tam olarak kontrol altına alması zor olmakla birlikte, bu başarılsa dahi, ülkede daha önce tanık olunan örnekler, Haşdi Şabi yapısı içerisinde ayrışmaların yaşanabileceğini gösterir nitelikte. Ayrıca Haşdi Şabi dışındaki milis grupların varlığının devam etmesi nedeniyle, hemen her bölgede aktif

olan büyük milis gruplar, küçük gruplar üzerinde baskı yaratmakta ve bu grupları kontrol altına almaya çalışmakta. Bu nedenle gruplar arasında çatışma dinamiklerinin ortaya çıkması da ihtimal dahilinde.

- Haşdi Şabi'nin siyasi bağlantıları

Haşdi Şabinin Irak güvenlik güçlerine entegrasyonu sağlansa bile, DEAŞ tehdidinin ortadan kaldırılmasının ardından, bu milis güçlerin ideolojik ve siyasi olarak grupsal bağlılıklarının devam edeceğini söylemek mümkün.

Bu milis yapılar hükümette yer almasalar bile, hakim ya da etkili oldukları bölgelerde idari yetkilerden pay almak isteyebilir. Bu durum, merkezi hükümetin gevşek bir yapıya dönüşmesine ve yerel aktörlerin devlet otoritesinin aleyhine nüfuzlarını artırmalarına yol açabilir.

Ayrıca Irakta devlet yapısı içerisinde milisleşme ve kontrol mücadelesi yaşanması olasılığı da güçlü bir biçimde kendini gösteriyor. Irakta önceki yıllarda yaşanan tecrübeler, bu ihtimalin yabana atılmayacağını kanıtı. Nitekim mevcut yasal düzenlemede her ne kadar Haşdi Şabinin hiçbir siyasi parti ile ilişkisi ve siyasi hedefi olmayacağı söylene de, Haşdi Şabi bünyesindeki milis grupların siyasi uzantılara sahip olduğu bir gerçek. Irak Parlamentosundaki pek çok Şii milletvekilinin Haşdi Şabi içerisindeki gruplarla ilintili olduğu biliniyor. Haşdi Şabi içerisindeki en etkili ve en büyük grup olarak bilinen Bedir Örgütü bunun en açık örneği. 2003 sonrası Irak İslam Yüksek Konseyinin silahlı gücü olarak öne çıkan Bedir Örgütü, daha sonraki süreçte Irak İslam Yüksek Konseyi'nden ayrılarak bağımsız bir oluşum halinde ortaya çıktı. Irak Parlamentosunda Bedir Örgütüne bağlı milletvekilleri bulunuyor. Bu durum Haşdi Şabinin siyaset üzerinde bir baskı oluşturmasının önünü açabilir.

- İran etkisi

Öte yandan Haşdi Şabi içerisinde yer alan grupların, askeri mühimmat ve lojistik açıdan İran tarafından desteklendiği açık. Haşdi Şabi ile birlikte İranın Iraktaki etkisinin de hissedilir derecede arttığı görülüyor. İranlı askeri danışmanların operasyonlarda çok fazla yer almadığı, bunun yerine askeri strateji, operasyonel planlama, eğitim konularında büyük görevler üstlendiği ifade ediliyor. İran etkisi, doğal olarak Haşdi Şabi yapısının inandırıcılığı konusunda soru işaretleri ortaya çıkarıyor.

Öte yandan Haşdi Şabinin İranın kontrolünde bir güç olarak algılandığı bir ortamda, Irak Parlamentosunda kabul edilen yasayla Irak hükümetinin kontrolündeki bir güç olarak resmi bir statü kazanması, milis grubu üzerinde İranın kontrolünün sınırlanmasına yönelik bir hamle olarak da yorumlanıyor. Ancak Haşdi Şabinin doğrudan Irak devlet yapısına entegre olması, Irak merkezi hükümetinin güçsüz yapısı dikkate alındığında, İrana daha fazla nüfuz alanı açacağı ihtimali de hatırdan tutulmalı.

- Yeni krizlere zemin hazırlayabilir

Haşdi Şabi içerisindeki bazı milis grupların Türkiye'ye yönelik olumsuz (yer yer tehditkar) tavırlar içinde oldukları da dikkat çekiyor. Özellikle Başika krizinden sonra, Haşdi Şabi'ye bağlı bazı milis grupların liderleri, Türkiye'yi tehdit eder boyutta açıklamalar yapmıştı. Son dönemde Türkiye ve Irak merkezi hükümeti arasında tansiyonu düşürmeye yönelik karşılıklı adımlar atılsa da, milis gruplar arasında Türkiye'ye yönelik tepkisel yaklaşımın sona erdiğini söylemek mümkün değil. Bu nedenle, Haşdi Şabinin Irak güvenlik güçlerinin bir parçası konumunu kullanarak Irak merkezi hükümetine baskı yapması durumunda, Türkiye-Irak ilişkilerinde olumlu yönde adımlar atılması

mümkün olmayabilir.

Tüm bunlar bir araya getirildiğinde, bir yasayla hukuki ve resmi bir statü kazanmasına rağmen, Haşdi Şabi konusunda belirsizlik ve tartışmalar devam edecek gibi görünüyor. Haşdi Şabinin bir yasayla kontrol altına alınma çabası, Irak hükümeti adına olumlu bir adım olsa da, Haşdi Şabiye ilişkin soru işaretlerinin giderilememesi durumunda, farklı çatışma dinamiklerine ve krizlere yol açması işten bile değil.

Kaynak/Source: